

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

11 päivänä tammikuuta 2000 *

Asiassa C-285/98,

jonka Verwaltungsgericht Hannover (Saksa) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadaksean tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Tanja Kreil

vastaan

Saksan valtio

ennakkoratkaisun miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40) ja erityisesti sen 2 artiklan tulkinna,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat J. C. Moitinho de Almeida ja L. Sevón sekä tuomarit P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), G. Hirsch, H. Ragnemalm ja M. Wathelet,

julkisasiamies: A. La Pergola,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Kreil, edustajanaan asianajaja J. Rothardt, Soltau,

- Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön ministerineuvos W.-D. Plessing ja saman ministeriön ylijohtaja C.-D. Quassowski,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellinen neuvonantaja J. Grunwald,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Kreilin, edustajanaan asianajaja J. Rothardt, Saksan hallituksen, asiamiehenään C.-D. Quassowski, Italian hallituksen, asiamiehenään valtiona-

siamies D. Del Gaizo, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään Assistant Treasury Solicitor J. E. Collins, avustajanaan N. Fleming, QC, ja komission, asiamiehenään J. Grunwald, 29.6.1999 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.10.1999 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Verwaltungsgesicht Hannover on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 13.7.1998 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 24.7.1998, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla ennakkoratkaisukysymyksen miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön,

ammattilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40; jäljempänä direktiivi) ja erityisesti sen 2 artiklan tulkinnasta.

- 2 Tämä ennakkoratkaisukysymys on esitetty asiassa, jossa kantajana on Kreil ja vastaajana Saksan liittotasavalta ja joka koskee sitä, että kantajaa ei otettu palvelukseen liittovaltion armeijan varikkoon (ase-elektroniiikka).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 Direktiivin 2 artiklan 1—3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tasa-arvoisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan jäljempänä, että minkäänlaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää ei saa esiintyä välittömästi tai välillisesti etenäkään siviilisäädyn tai perheaseman perusteella.

2. Tämän direktiivin estämättä jäsenvaltiot saavat jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle sellaisen ammattitoiminnan, ja tarvittaessa siihen johtavan

4) Jos siviiliterveydenhuollon ja pysyvien sotasairaaloiden siviilitehtäviin ei puolustustilan aikana riitä vapaaehtoisia, näihin tehtäviin voidaan lailla tai lain nojalla määrätä 18—55-vuotiaita naisia. He eivät saa missään tapauksessa suorittaa aseellista palvelusta.”

6 Naisten mahdollisuuksista päästä liittovaltion armeijan palvelukseen säädetään Soldatengesetzin (sotilaslaki, jäljempänä SG) 1 §:n 2 momentissa ja Soldatenlaufbahnverordnungin (sotilasura-asetus, jäljempänä SLV) 3 a §:ssä, joiden mukaan naiset voidaan ottaa vain vapaaehtoiseen palvelukseen ja ainoastaan terveydenhoito- ja sotilasmusiikkitehtäviin.

Pääasia

7 Kreil, jolla on elektroniikka-alan koulutus, haki vuonna 1996 liittovaltion armeijan vapaaehtoiseen palvelukseen sijoitustoiveenaan varikko (ase-elek-

troniikka). Rekrytointikeskus ja myöhemmin liittovaltion armeijan henkilöstövirasto hylkäsi hänen hakemuksensa, koska naisten ottaminen armeijan palvelukseen, jos tähän kuuluu aseiden käyttämistä, on lain mukaan kiellettyä.

- 8 Asianomainen nosti Verwaltungsgericht Hannoverissa (Hannoverin hallinto-tuomioistuin) kanteen, jossa hän katsoi, että hänen hakemuksensa hylkääminen yksinomaan sukupuolen perusteella on yhteisön oikeuden vastaista.
- 9 Verwaltungsgericht Hannover katsoi asian ratkaisun edellyttävän direktiivin tulkintaa, päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Ovatko 15.12.1995 annetun Soldatengesetzin (sotilaslaki, BGBl. I, s. 1737), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 14.12.1997 annetulla lailla (BGBl. I, s. 2846), 1 §:n 2 momentin kolmas virke ja Soldatenlaufbahnverordnungin (sotilasmusiikkilaki), sellaisena kuin se on 28.1.1998 julkaistuna (BGBl. I, s. 326), 3 a §, joiden mukaan vapaaehtoiseen palvelukseen hakeutuneet naiset voidaan ottaa palvelukseen ainoastaan terveydenhoito- ja sotilasmusiikkitehtäviin ja joiden mukaan heitä ei missään tapauksessa voida ottaa sellaiseen palvelukseen, johon kuuluu aseiden käyttämistä, ristiriidassa 9.2.1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY ja erityisesti sen 2 artiklan 2 kohdan kanssa?”

Ennakkoratkaisukysymys

- 10 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyrkii kysymyksellään selvittämään, onko direktiivin vastaista soveltaa Saksan lainsäädännön kaltaisia kan-

sallisia säännöksiä, joilla kielletään naisten ottaminen palvelukseen sotilaallisiin tehtäviin, kun näihin kuuluu aseiden käyttämistä, ja joilla sallitaan naisten mahdollisuus päästä ainoastaan terveydenhoito- ja sotilasmusiikkitehtäviin.

- 11 Kreil katsoo, että tällainen kieltö on direktiivin vastaista välitöntä syrjintää. Hänen mukaansa on yhteisön oikeuden vastaista, että lailla tai asetuksella kielletään naiselta mahdollisuus päästä ammattiin, jota hän haluaa harjoittaa.

- 12 Saksan hallitus katsoo päinvastoin, että yhteisön oikeuden vastaisia eivät ole kyseessä olevat SG:n ja SLV:n säännökset, jotka ovat sellaisen perustuslain mukaisia, jossa naisia kielletään suorittamasta aseellista palvelusta. Sen mukaan yhteisön oikeudella ei periaatteessa säädellä puolustuskysymyksiä, jotka ovat osa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alaa ja jotka kuuluvat edelleen jäsenvaltion suvereenisuuden piiriin. Toisaalta vaikka oletettaisiin, että direktiiviä voidaan soveltaa asevoimiin, kyseessä olevat kansalliset säännökset, joilla naisten mahdollisuus päästä liittovaltion armeijan palvelukseen rajoitetaan tiettyihin tehtäviin, voivat olla perusteltuja direktiivin 2 artiklan 2 ja 3 kohdan nojalla.

- 13 Suullisia huomautuksia esittäneet Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset katsovat ensisijaisesti, että asevoimien organisaatiota ja taistelukykyä koskevat päätökset eivät kuulu perustamissopimuksen soveltamisalaan. Ne katsovat toissijaisesti, että direktiivin 2 artiklan 2 kohdan nojalla voidaan tietyissä olosuhteissa perustella sitä, että naisia ei hyväksytä palvelemaan iskujoukoissa.

- 14 Komissio katsoo, että direktiiviä, jota sovelletaan julkishallinnon virkasuhteisiin, voidaan soveltaa asevoimien palvelussuhteisiin. Se katsoo, ettei direktiivin 2 artiklan 3 kohdan nojalla voida perustella naisten suurempaa suojelua sellaisilta riskeiltä, jotka koskevat miehiä ja naisia samalla tavalla. Komission mukaan ennakkoratkaisukysymyksen esittäneen tuomioistuimen tehtävänä on vastata kysymykseen, onko Kreilin tavoitteleman tehtävän toiminnan luonteen tai suoritusolosuhteiden kannalta direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla ratkaisevaa, että työntekijä on mies eikä nainen, noudattaen suhteellisuusperiaatetta ja ottaen huomioon jäsenvaltioille jätetyn harkintavallan sekä sen, että miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttaminen etenee asteittain.
- 15 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-273/97, Sirdar, 26.10.1999 antamansa tuomion (Kik. 1999, s. I-7403) 15 kohdassa todennut, jäsenvaltioiden, joiden on päätettävä asianmukaisista toimenpiteistä sisäisen ja ulkoisen turvallisuutensa varmistamiseksi, asiana on tehdä puolustusvoimiensa organisaatiota koskevat päätökset. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että tällaiset päätökset jäisivät kokonaan yhteisön oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle.
- 16 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut, perustamissopimuksessa säädetään sellaisissa tilanteissa, joissa yleinen turvallisuus voi vaarantua, sovellettavista poikkeuksista ainoastaan 36, 48, 56 ja 223 artiklassa (joista on muutettuina tullut EY 30, EY 39, EY 46 ja EY 296 artikla) sekä 224 artiklassa (josta on tullut EY 297 artikla), jotka koskevat tarkasti rajattuja poikkeustilanteita. Niistä ei voida johtaa perustamissopimukseen erottamattomasti kuuluvaa yleistä varausta, jolla suljettaisiin yhteisön oikeuden soveltamisalan ulkopuolelle kaikki yleisen turvallisuuden vuoksi toteutettavat toimenpiteet. Tällaisen varauksen tunnustaminen perustamissopimuksen määräysten erityisedellytyksistä riippumatta voisi vaarantaa yhteisön oikeuden velvoittavan luonteen ja yhdenmukaisen

soveltamisen (ks. vastaavasti asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986, Kok. 1986, s. 1651, 26 kohta ja em. asia Sirdar, tuomion 16 kohta).

- 17 Perustamissopimuksen edellä mainittujen artiklojen mukaiseen yleisen turvallisuuden käsitteeseen kuuluvat sekä jäsenvaltion sisäinen turvallisuus, josta oli kyse edellä mainitussa asiassa Johnston, että jäsenvaltion ulkoinen turvallisuus, josta oli kyse edellä mainitussa asiassa Sirdar (ks. vastaavasti asia C-367/89, Richardt ja ”Les Accessoires Scientifiques”, tuomio 4.10.1991, Kok. 1991, s. I-4621, 22 kohta; asia C-83/94, Leifer ym., tuomio 17.10.1995, Kok. 1995, s. I-3231, 26 kohta ja em. asia Sirdar, 17 kohta).
- 18 Lisäksi tietyt perustamissopimuksessa määrätyt poikkeukset koskevat ainoastaan tavaroiden, henkilöiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta eivätkä perustamissopimuksen sosiaalisia määräyksiä, joihin Kreilin vetoama miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaate kuuluu. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tämä periaate on yleisesti sovellettava ja direktiiviä sovelletaan julkishallinnon virkasuhteisiin (ks. asia 248/83, komissio vastaan Saksa, tuomio 21.5.1985, Kok. 1985, s. 1459, 16 kohta; asia C-1/95, Gerster, tuomio 2.10.1997, Kok. 1997, s. I-5253, 18 kohta ja em. asia Sirdar, tuomion 18 kohta).
- 19 Näin ollen direktiiviä sovelletaan pääasiassa kyseessä olevan tilanteen kaltaiseen tilanteeseen.
- 20 On syytä huomauttaa sitten, että direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot saavat jättää direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle sellaisen ammattitoiminnan, jossa työntekijän sukupuoli on toiminnan luonteen tai suoritusolosuhteiden kannalta ratkaiseva, mutta on kuitenkin muistutettava, että koska kyseinen säännös merkitsee poikkeusta direktiivillä vahvistetusta yksilön oikeudesta, sitä on tulkittava suppeasti (ks. em. asia Johnston, tuomion 36 kohta ja em. asia Sirdar, tuomion 23 kohta).

- 21 Yhteisöjen tuomioistuin on näin ollen esimerkiksi katsonut, että sukupuoli voi olla ratkaiseva edellytys vankiloiden vartijoiden ja ylivartijoiden ammatissa (asia 318/86, komissio v. Ranska, tuomio 30.6.1988, Kok. 1988, s. 3559, 11—18 kohta), poliisin tehtävissä, kun kyseessä ovat vakavat sisäiset levottomuudet (em. asia Johnston, tuomion 36 ja 37 kohta) tai tiettyjen erityisiskujoukkojen tehtävissä (em. asia Sirdar, tuomion 29—31 kohta).
- 22 Jäsenvaltio voi tapauksen mukaan varata miehille tai naisille tällaisen toiminnan sekä tällaiseen toimintaan johtavan ammatillisen koulutuksen. Tällöin jäsenvaltioilla on velvollisuus, kuten direktiivin 9 artiklan 2 kohdasta ilmenee, arvioida säännöllisesti kyseistä toimintaa päättääkseen, voidaanko poikkeus direktiivin yleisestä järjestelmästä edelleen säilyttää sosiaalinen kehitys huomioon ottaen (ks. em. asia Johnston, tuomion 37 kohta ja asia Sirdar, tuomion 25 kohta).
- 23 Lisäksi määritettäessä mihin tahansa direktiivissä vahvistettuun yksilön perusoikeuteen, kuten miesten ja naisten tasa-arvoiseen kohteluun, tehtävän poikkeuksen laajuutta, on noudatettava suhteellisuusperiaatetta, joka kuuluu yhteisön oikeuden yleisiin oikeusperiaatteisiin, kuten yhteisöjen tuomioistuin todennut edellä mainitussa asiassa Johnston antamansa tuomion 38 kohdassa ja edellä mainitussa asiassa Sirdar antamansa tuomion 26 kohdassa. Tämä periaate edellyttää, että poikkeuksilla ei ylitetä sitä, mikä on asianmukaista ja välttämätöntä tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi, ja että kaikin mahdollisin tavoin sovitetaan yhteen tasa-arvoisen kohtelun periaate ja yleistä turvallisuutta koskevat vaatimukset, jotka ovat ratkaisevia kyseisen toiminnan suoritusolosuhteiden kannalta.
- 24 Toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla on kuitenkin olosuhteiden mukaan tiettyä harkintavaltaa, kun ne ryhtyvät tarpeelliseksi katsomiinsa toimiin jäsenvaltion yleisen turvallisuuden suojaamiseksi (ks. em. asia Leifer ym., tuomion 35 kohta ja asia Sirdar, tuomion 27 kohta).

- 25 Kuten yhteisöjen tuomioistuin korostaa edellä mainitussa asiassa Sirdar antamansa tuomion 28 kohdassa, näin ollen on selvitettävä, onko kansallisten viranomaisten esillä olevan asian kaltaisissa olosuhteissa niille kuuluvan harkintavallan puitteissa toteuttamien toimenpiteiden tosiasiallisena tavoitteena yleisen turvallisuuden takaaminen, samoin kuin se, ovatko toimenpiteet asianmukaisia ja välttämättömiä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- 26 Kuten tämän tuomion 5, 6 ja 7 kohdassa on todettu, perustana sille, että pääasian kantajaa ei ole toivomuksestaan huolimatta otettu liittovaltion armeijan palvelukseen, ovat Saksan lainsäädännön säännökset, joiden mukaan naisia ei oteta lainkaan palvelukseen sotilaallisiin tehtäviin, kun näihin kuuluu aseiden käyttämistä, ja joissa sallitaan naisten mahdollisuus päästä ainoastaan terveydenhoito- ja sotilasmusiikkitehtäviin.
- 27 Tällaista poikkeusta, kun otetaan huomioon sen soveltamisala eli soveltaminen lähes kaikkiin liittovaltion armeijan sotilaallisiin tehtäviin, ei voida pitää poikkeuksellisenä toimenpiteenä, joka on perusteltu kyseessä olevan toiminnan luonteen tai suoritusolosuhteiden kannalta. Direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut poikkeukset voivat nimittäin koskea vain erityisiä toimintoja (ks. vastaavasti em. asia komissio v. Ranska, tuomion 25 kohta).
- 28 Lisäksi kun otetaan huomioon asevoimien luonne, pelkästään se, että asevoimien henkilöstö voidaan velvoittaa käyttämään aseita, ei sellaisenaan riitä perusteeksi sille, että naisilta kielletään mahdollisuus päästä sotilaallisiin tehtäviin. Kuten Saksan hallitus on täsmentänyt, niissä liittovaltion armeijan yksiköissä, joissa naiset voivat palvella, opetetaan aseiden käsittelyn perusteet, minkä tarkoituksena on opettaa näiden yksiköiden henkilöstöä puolustautumaan ja auttamaan muita.

- 29 Näin ollen toimivaltaiset viranomaiset eivät ole voineet suhteellisuusperiaatetta loukkaamatta katsoa yleisesti, että kaikkien liittovaltion armeijan aseellisten yksiköiden kokoonpanoon on edelleen kuuluttava ainoastaan miehiä, vaikka viranomaisilla onkin harkintavalta päättää kyseisen poikkeuksen voimassa pitämisestä.
- 30 Saksan hallitus on myös vedonnut direktiivin 2 artiklan 3 kohdan säännökseen, jolla on tarkoitus suojata sekä naisen biologista tilaa että naisen ja hänen lapsensa välistä erityistä suhdetta, kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Johnston antamansa tuomion 44 kohdassa. Sillä ei näin ollen anneta mahdollisuutta sulkea naisia jonkin toimen ulkopuolelle siksi, että naisia pitäisi suojella enemmän kuin miehiä riskeiltä, joihin ei liity nimenomaisesti mainittujen tarpeiden kaltaista erityistä naisten suojelemisen tarvetta.
- 31 Tämän johdosta naisten jättäminen kaikkien sotilaallisten tehtävien ulkopuolelle ei kuulu direktiivin 2 artiklan 3 kohdassa sallittujen naisten suojelemiseksi toteutettujen erilaisten kohtelujen piiriin.
- 32 Ennakkoratkaisukysymykseen on näin ollen vastattava, että direktiivin vastaista on soveltaa Saksan lainsäädännön kaltaisia kansallisia säännöksiä, joilla kielletään yleisesti naisten ottaminen palvelukseen sotilaallisiin tehtäviin, kun näihin kuuluu aseiden käyttäminen, ja joilla sallitaan naisten mahdollisuus päästä ainoastaan terveydenhoito- ja sotilasmusiikkitehtäviin.

Oikeudenkäyntikulut

- 33 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan, Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Verwaltungsgericht Hannoverin 13.7.1998 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työ-

oloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY vastaista on soveltaa Saksan lainsäädännön kaltaisia kansallisia säännöksiä, joilla kielletään yleisesti naisten ottaminen palvelukseen sotilaallisiin tehtäviin, kun näihin kuuluu aseiden käyttämistä, ja joilla sallitaan naisten mahdollisuus päästä ainoastaan terveydenhoito- ja sotilasmusiikkitehtäviin.

	Rodríguez Iglesias		Moitinho de Almeida
Sevón	Kapteyn	Gulmann	Puissochet
Hirsch		Ragnemalm	Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 11 päivänä tammikuuta 2000.

R. Grass

kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias

presidentti